

¹ Eszerint Károlyi július 30-i távirata és Bölöni levele keresztezték egymást.

² L. e. kötet 102. sz. levelét.

³ Francesco Nitti olasz liberális politikus, 1919–20-ban miniszterelnök. 1924-től Párizsban élt, jó kapcsolatban volt Károlyival. Hazatérése után szenátor lett, 1953-ban halt meg.

115. GARBAI SÁNDOR KÁROLYI MIHÁLYHOZ

(Párizs, 1945. augusztus 8.)

Kedves elnököm, Kedves Mihály!

Július 27-én kelt nagybecsű soraidat megkaptam. Nagyon örülök, hogy az angol Munkáspárt hatalomra jutását Te is úgy ítéled meg, amiként én.

Meg vagyok győződve, hogy a dolgozó osztályoknak a szocializmusért, a világ békéjéért folytatott harcában új fejezetet jelent az angol népnek a Munkáspárt felé való fordulása.

Az európai reakciónak valóban likvidálnia kell [sic!]. De közel vagyunk ahhoz is, hogy a dolgozó tömegeket egy helyes szocialista akcióprogram alapján a kapitalizmus anarchikus rendszeréből a kollektív gazdasági rend keretébe átvezessük. Itt valóban szükség van, amiként jelzed is, egy okosan megválasztott és kiformált szintézisre, mely a Kelet és Nyugat szocializmusát közös nevezőre hozza. Még akkor is hasznos volna az ilyen, ha egyelőre egymás felfogásának tolerálásával kezdődnek.

Az egymás ellen való harcnak meg kell szünni. A szocializmusért való felsorakozás széles területén úgy a nyugati iránynak, mint a keletinek megvan a helyzeti adottsága, egymástól elütő miliője, s mindegyik a maga területén példát adó módon előmozdíthatja a kollektív termelés megalapozását, a tömegek állandó foglalkoztatását. Az egymás álláspontjának tolerálásával megsemmisülne minden reakciós törekvés, mely arra vár, hogy mind a kettőre lesújthasson, és azokat megsemmisítse.

Így látom én!

Ez indít arra is, hogy leveled ama részével is foglalkozzam, amelyben írod, hogy amíg hazajutunk, tartsak szorosabb viszonyt a Bölöni-féle „Magyar Függetlenségi Mozgalommal”. Ezeket a nagyon helyén lévő szavakat azonban Bölönihez kellett volna intézned, mert nem rajtam múlik, hogy a MFM-nál szorosabb viszonyom nincs, minthogy tag vagyok én is ebben a mozgalomban, hanem Bölönin, aki érthetetlen okokból megakadályozza, hogy én itt közreműködjem.

Bölöni felszólíthatott volna engem régen az együttműködésre, de nem tette, inkább felhívott névtelenebb és jelentéktelenebb embereket. Sőt azt is megtette, hogy egy ízben az MFM egyik szekciója meghívott egy előadás megtartására a Magyar Házba. Ezt meg is tartottam. A két magyar forradalom volt a tárgy. Óriási hatás! Eredmény: Bölöni megtiltotta, hogy a szekciók engem további előadásra felkérjenek. Írtam egy cikket is Bölöni lapjába, a Magyar Szemlébe. „Magyarország felépítése” volt a téma. Bölöni nem közölte.

Ilyenformán hogy képzeled a szorosabb együttműködést?

A párizsi MFM mozgalom az itteni magyar kommunista párt kontrollja alatt áll! Ez a párt pedig nem engedi meg, hogy a Magyar Házba, melyet erőszakkal elfoglaltak, szociáldemokrata pártszervezet betegye a lábát.

Én pedig az itteni szociáldemokrata Világosság szervezetével tartok, és ezekkel együtt igénylem, hogy ez a szervezet szintén kapjon a Magyar Házban hetenként egyszer egy termet előadás céljaira. De ezt nem tudjuk Bölöniéknél keresztülvinni, mert ők ebben „politizálást” látnak, és szerintük az MFM „nem politizál”.

Te nagyon bölcsen jártál el, amikor Londonban megszüntetted az ottani emigráns-szervezeteket, nehogy ellentétbe jussanak az otthon felfejlődő mozgalommal. A Bölöni

mozgalma ellentétbe jut az otthoni struktúrával, mert otthon élő, eleven pártok tömörültek a Magyar Nemzeti Függetlenségi Frontba, míg itt Párizsban az MFM mozgalom szervezetében csak a kommunista párt dominál. Más pártnak itt nincs szava.

Ha Te itt volnál, bizonyára nem túrnéd ezt az állapotot, mert ez mindenki számára mutatja, hogy a k. p. mentalitása itt semmit sem változott. Minden hibátlanul a régi. S amíg Te nem tudtál hazajutni, addig a Magyar Ház már vagy ötven k. p.-hoz tartozó egyént hazaküldött. De egyetlen szociáldemokratát sem.

A fentieket közlöm veled, hogy erről az oldalról is tájékozott légy arról, hogy itt mi történik; illetve hogy valami miért nem történik.

A francia szocialista párt jövő heti kongresszusán tárgyalni fogják az itteni kommunista és szocialista pártnak egy nagy munkáspártba való egyesítését. Én is ott leszek. Utána tájékoztatni foglak az ott meghozott határozatokról.

Addig is úgy neked, mint kedves nődek a legjobb egészséget kívánja tisztelő híved

PIL 704. f. 81. ó. e. (eredeti). Közli: KMVÍ II. 383-384.

116. GYOMAI IMRE KÁROLYI MIHÁLYHOZ

(Párizs, 1945. augusztus 10.)

Kedves Elnök Úr

Szíves üzenetét, mely megtisztelő barátságának bizonyítéka, megkaptam, és hálásan köszönöm. Ennek a levélnek a megírására, amelyet, azt hiszem személyesen Seger Klára barátnőm fog Önnek átadni, alapjában véve Párizsba való visszatérésem, tehát november óta készülök. A hosszas készülődésért, kedves Elnök Úr, szíves elnézését kérem. Mielőtt rejtek- és harci helyemről, Touryból, ahol 942 óta barátaink megbízásából az ottani bányászokat szerveztem be az ellenállási frontba, eljöttem volna, elhatároztam, hogy Párizsból hosszú, részletes levelet fogok Önnek küldeni. November 9-én tényleg megérkeztem Párizsba, az ár sodort magával, azonnal a civil frontnak lettem uniformis nélküli katonája, a fenti hetilapnak szerkesztésével bíztak meg.¹ Azóta itt dolgozom, a szerkesztés, cikkírás annyira leköt, hogy mind ez ideig sok és derék elgondolásomnak megvalósításához nem jutottam el. Így maradt el az Önnek szánt hosszú beszámoló levél is. Most már bizonyos történelmi távlatból nézve a dolgokat azt hiszem, hogy helyesen cselekedtem, mert ha a levelet megírom, az felért volna egy regény terjedelmével. Most le tudom szükíteni a dolgokat telegram vagy lexikon stílusban, el tudom Önnek mondani a 939-től 44 végéig terjedő időnek a személyemet illető történetét.

39 júniusában² mint francia katona estem fogságba. Hat hónapi fogság után, anélkül hogy rabtartóimnak köszönetet mondtam volna, megszöktem. Azután egy egészen új, elemeiben nekem ismeretlen életnek szakasza kezdődött számomra. Egy dél-franciaországi faluban bújtam meg, ott visszatértem a földhöz, paraszt lett belőlem. 42 elején barátaink megtaláltak, és bekapcsolódtam abba a földalatti mozgalomba, amely végeredményben a főlsszabadelüléshez vezetett. 944 júliusában, mikor a szövetséges csapatok Dél-Franciaországban partra szálltak, 30 Franc-tireursnek az élén, falumat én már három nappal azelőtt főlsszabadítottam. Ez úgy történt, hogy a német helyőrséget, ami talán negyven emberből állt, éjszaka megtámadtuk, lefegyvereztük és másnap kikiáltottuk a Köztársaságot. Mire az angolok ideértek, itt már a IV-ik köztársaság szabad polgárai üdvözölték őket. Ez a katonai múltam. Az illegális mozgalomban való részvételemnek a néhány szóban való elmondása.